

Anmeldelser

Anette Warring
Historie, Magt og Identitet
– grundlovsfejringer gennem 150 år,
Aarhus Universitetsforlag, Århus 2004.
245 sider, 248 kroner

Anette Warring har med sit primære bidrag til Magtudredningen, *Historie, Magt og Identitet* begået en solid bog, der fint demonstrerer, hvordan historiske referencer aktualiseres i politiske kampe både som ressource og begrænsning for enkelte agents strategiske mål. Bogens emne er, som undertitlen siger, grundlovsfejringer igennem 150 år, og den fremhæver med et godt øje for skiftende ritualer, historiefortællinger og erindringsfællesskabers konkrete politiske betydning de perioder, hvor grundlovsdag har været mest i vælten politisk – først i forfatningskampen og kampen mod Estrup, derefter som samlingspunkt for oppositionen mod Nazismen, og senest som platform for den nationalt orienterede EF/EU-modstand. Bogens veldokumenterede gennemgang af politiseringer af Grundloven i Danmark både i forbindelse med dens ændringer, og uden forbindelse til disse, må siges at understrege, at den opdeling mellem konstitutionel og normal politik (med førstnævnte som en særlig deliberativ form for politik, hvor rammerne for den normale politik fastlægges med et minimum af strategiske hensyn), som mange politologer gerne ganske optimistisk fremhæver, ofte problematiseres i praktisk politik.

Warring starter sin analyse – som er skrevet med godt overblik og præcise formuleringer – med de politiske manøvreringer mellem De Nationalliberale og Højre omkring den praktiske fortolkning af Junigrundloven (af 1849). Aktiviteterne behandles både som udtryk for forskellige samfundssyn (igennem en analyse af, hvordan sammensætningen og præsentationen af forskellige grundlovsoptog fremstillede fx borgerskabsbegrebet ved at inkludere eller ekskludere fx kvinder og/eller tysk-talende danske statsborgere fra Hertugdømmerne) og som taktiske manøvrer, hvor konkurrerende politiske aktører kæmpede om at positionere

sig selv og deres foretrukne fortolkning af Junigrundloven mest gunstigt i forhold til de primære kilder til legitimitet – Folket og Kongen. I denne periode udfordres en hel danmarkshistories eksklusion af kvinder som ligeværdige medborgere, men samtidig etableres der, igennem eksklusionen af 1848-borgerkrigens (der jo ofte ganske forfejlet indsættes i en misvisende kronologi med nederlaget i 1866 igennem benævnelsen 'den første Slesvigske krig') tabere fra det demokratiske borgerskabsbegreb som udanske, en situation, hvor det »at forsvare demokratiet blev uløseligt knyttet til at forsvare det nationale« (p.46). Senere i bogen demonstrerer Warring så, hvordan denne opfattelse både i mellemkrigstiden, under besættelsen og ved grundlovens 100-års jubilæum i 1949 (særligt igennem Socialdemokratiets positive tilegnelse af den nationale historie) kobles til en selvforståelse herhjemme af demokratiet som noget særligt dansk, som ifølge et citat fra *Social-Demokraten* (p. 123) »trækker Aarhundrede tilbage, helt tilbage til Oldtidens og Middelalderens Tingsteder, hvor dansk Selvstyre og danske Retsidealer fødtes og grundlagde et frit dansk Retssamfund.« Ved etableringen i disse år af en bredtfavnende og fundamental konsensus om 'det samarbejde folkestyre' blev fejringen af Grundloven også frtaget sin tidligere meget umiddelbare politiske betydning, og det er da også ganske symptomatisk, at historien først for alvor bliver politisk interessant igen med Danmarks indtræden i EF, hvor EF/EU modstanden repolitiserer Grundloven og grundlovsdag ved at gøre dem til samlingspunkter for kampen imod det danske medlemskab – en kamp der oplagt griber tilbage til dels koblingen af det nationale og det demokratiske, og dels opfattelsen af demokrati som noget særligt dansk.

Historie, Magt og Identitet har meget interessant at sige om alle disse spørgsmål, men selvom bogen er et skud for boven for alle fordomme om historikere som teoretisk ureflekterede, svækkes analysens slagkraft af, at et bestemt teoretisk problem er ubehandlet og uafklaret – spørgsmålet om aktørers rolle, og dermed spørgsmålet om hvornår erindringspolitik bedst for-

stås som strategisk underlagt aktører, og hvornår det bør ses som konstitutivt for selve disse aktører. Bogen ligger meget vægt på, hvordan historien »instrumentaliseres«, »iscenesættes« og i det hele taget »anvendes« af politiske og statslige aktører med henblik på bestemte mål (se fx p. 9, 10, 23, 32, 134, 227), men hvordan denne strategiske handling skal forstås sløres af en kontinueret og ukommenteret glidning frem og tilbage mellem forskellige aktører – »de Nationalliberale«, »rigsdagen«, »EF/EU-modstanderne« – uden at disse aktørers specifikke og antageligvis forskellige aktør-hed diskuteres. Disse indvendinger kan virke som detaljer, men problemet illustreres af Warrings egen bemærkning om, at det er »bemærkelsesværdigt, at EF/EU-tilhængerne ikke alene selv havde bidraget til konstruktionen af forestillingen om et særligt dansk konsensusdemokratisk samfund [som Warring rigtigt peger på udgør et taktisk problem for dem]. I deres argumentation for dansk medlemskab tog de udgangspunkt i det samme erindringsfællesskab« (p. 175) – som Warring i sin konklusion skriver, »enten kunne eller turde [de] ikke tage fat om disse erindrings- og identitetspolitiske udfordringer« (p. 230). Spørgsmålet kunne måske være bedre belyst med en distinktion mellem de strategiske og de konstitutive dele af erindringspolitikken – måske *er* »EF/EU-tilhængerne« i høj grad dem de er, i kraft af den tætte danske stat-nation-folk-konstellation, som bringer dem permanent i defensiven, og har derfor svært ved at konfrontere denne udfordring.

Belysningen af dette spørgsmål kunne have lagt grunden til en udvikling af Warrings argument fra en solid til en virkelig god og nyskabende bog. Med reference til Magt- og Demokratiudredningens forskningsledelses definition af udredningens opgave, hvori det blandt andet hedder, at den »skal omfatte de samfundsmæssige forhold, der har betydning for folkestyrets funktion« kan man sige, at Warrings bog dygtigt forholder sig til det mest umiddelbare spørgsmål ved at vise erindringspolitikens betydning for folkestyret. Desværre udelader hun den mere politisk-teoretiske vinkel, som i mine øjne er indbygget i forskningsledelsens formulering, nemlig spørgsmålet om folkestyrets funktion ifht. samfundsmæssige forhold. Hvad er nu det for et spørgsmål? Det er det anden-ordens spørgsmål, som ordet »funktion« henviser til, hvis man ikke læser den citerede sætning som et *a priori* udsagn om, at det omtalte folkestyre dækker alle samfundsmæssige forhold. Det er det spørgsmål, som den ideelle Magt og demokrati-analyse må ind-

lejres i, nemlig spørgsmålet om, hvad den fortæller om, hvordan folkestyret fungerer i forhold til samfundsmæssige forhold. Spørgsmålet her er det helt centrale, om de politiske institutioner og den nuværende politiske kultur kan levere rammen for en demokratiseret erindrings- og identitetspolitik? Kan man overhovedet, inden for en demokrati-tænkning, der har folket som konstitutivt subjekt, på en demokratisk måde forhandle de (erindrings)politiske elementer af udformningen af dette folk? Warring leverer bestemt en masse materiale til en diskussion af dette spørgsmål, men desværre forhindrer det ovenfor anførte konceptuelle problem ifht. aktør-hed og henholdsvis strategisk og konstitutiv erindringspolitik hendes analyse i at udfolde sit store potentiale for at belyse netop dette spørgsmål.

Rasmus Kleis Nielsen
Redaktør for Tidsskriftet Politik

Betænkning 1443 om embedsmænds rådgivning og bistand: Betænkning fra Udvalget om embedsmænds rådgivning og bistand til regeringen og dens ministre.

Schultz Information
Herstedvang 12, 2620 Albertslund.
361 sider inklusive bilag.

Så kom den endelig! Betænkningen, der skulle gøre en ende på al uroen om »spindoktorerne« og sætte dem »på plads«. Betænkningen blev til på initiativ af Folketinget, fordi der havde været en række »sager« om »spindoktorer«, der angiveligt manipulerede, truede og udtalte sig i strid med sandheden osv. På den baggrund er betænkningen næsten et anti-klimaks. Den tegner et ret harmløst billede af »spindoktorerne«, som betænkningen konsekvent kalder særlige rådgivere. Der er 14 af dem og på nær en har de en mediebaggrund. De er velintegrerede i ministerierne, kun få af dem deltager i en mere omfattende politisk-strategisk rådgivning af ministrene og generelt overtræder de ikke regler og normer.

Nu er det måske ingen tilfældighed, at der blev langt færre »sager« om »spindoktorer«, da udvalget blev nedsat. Den offentlige kritik af dem kan jo i sig selv have fået dem til at tage sig i agt.

Hovedlinjen i betænkningens anbefalinger er at hegne de særlige rådgivere ind og understrege, at de er

embedsmænd, omend på særlige vilkår. Særlige rådgivere må gå længere i deres hjælp til ministeren end embedsmænd, når det gælder partiarbejde og folkeafstemninger, siger betænkningen. Men som noget nyt slår den fast, at departementschefen har revsesret og – pligt, hvis de fx lyver. Det fastslås også, at særlige rådgivere ikke må bestemme det faglige indhold i notater til ministrene.

Betænkningen anbefaler, at de særlige rådgiveres ansættelse senest ophører ved udskrivningen af valg. Man anbefaler også mere information om, hvem der er særlige rådgivere, fx ved en oversigt på Statsministeriets hjemmeside. Da det er anbefalinger, jeg selv har givet offentligt tidligere, kan jeg kun tilslutte mig. Det samme gælder anbefalingen af, at de særlige rådgivere får et kursus i gældende regler, når de ansættes – jeg ville bare også gerne have, at disse regler blev offentliggjort på Statsministeriets hjemmeside, så det var lettere for pressen at kontrollere de særlige rådgivere.

Jeg har sværere ved forstå, at udvalget anbefaler en overgrænse på tre særlige rådgivere pr. minister. Det er en ganske uaktuel anbefaling, fordi der ikke nu er ministre med mere end en særlig rådgiver. Udvalget havde slet ikke behøvet at tage stilling til spørgsmålet. Det er et klart eksempel på, at linjen i betænkningen er at konservere og beskytte det nuværende embedsmandssystem. Man lukker fremtidige politikeres dispositionsmuligheder. Betænkningen vil også fastholde, at særlige rådgivere skal ansættes efter opslag – hvad der vel i reglen er en tom formalitet. Skulle vi ikke snarere gøre det lettere for ministrene at hente partipolitiske hjælpere ind?

Spørgsmålet om den danske udformning af ministerialsystemet er så bevaringsværdig – eller om man ikke skulle holde udviklingsmulighederne åbne – får man ikke belyst. Betænkningen viser ganske vist, at almindelige embedsmænd boltrer sig i politisk-taktisk rådgivning. Men betænkningen har meget lidt at sige om det, som er det store demokratiske spørgsmål i den danske model: Er der med kun en håndfuld ministre og nogle særlige rådgivere fundet en fornuftig balance mellem det demokratisk legitimerede element og det store antal embedsmænd? Eller er det ikke sådan, at embedsmændene i meget høj grad har overtaget politikdannelsen fra overbebyrdede politikere? Betænkningen forsøger at fastholde en slags dobbelttænkning, hvor næsten alt emanerer fra ministrene – samtidig

med at vi ved, at sådan er det jo slet ikke.

Grænsen for embedsmændene er i betænkningen slet ikke det politiske. Grænsen er kun, at de ikke må være politiske på en sådan måde, at de kompromitterer sig over for en eventuel kommende regering. De skal derfor være partipolitisk neutrale. Det betyder i praksis, at de skal passe på, hvor der aktuelt er politiske kontroverser. De må heller ikke delegitimere systemet over for befolkningen. På et enkelt punkt kommer der derfor også en meget tiltrængt præcisering. Almindelige embedsmænd bør ikke kunne give partipolitisk bistand i forbindelse med folkeafstemninger.

Formanden for udvalget bag betænkningen, Jens Peter Christensen, har fremhævet, at de fleste særlige rådgivere har en baggrund som mediefolk. Det kunne tyde på, at almindelige embedsmænd har problemer med at kommunikere. Betænkningen viser dog, at nogle kan. For betænkningen er meget klar og overskuelig. Men det er også en meget traditionel betænkning: Man har besøgt Sverige, Norge og England for at se på disse landes erfaringer. Hvorfor er det netop kun disse tre lande, vi skal lære af?

Tim Knudsen,
professor ved Institut for Statskundskab, KU.

Red. af Ib Faurby og Märta-Lisa Magnusson
Korsvej og minefelt
– Kultur og konflikt i Kaukasus
Udgivet af Systime Academic i 2003
324 sider

Dansk Selskab for Kaukasusforskning udgav i slutningen af 2003 en flot antologi om Kaukasus. Antologien, der er redigeret af Ib Faurby og Märta-Lisa Magnusson, har allerede fået en række meget fine anmeldelser. Ikke desto mindre fortjener bogen også at blive anmeldt i Økonomi og Politik, fordi den markerer et glimrende bidrag til den generelle forståelse af en region, hvor forskningen i alt for ringe grad hidtil har stået mål med regionens stigende strategiske og politiske betydning.

Den største vanskelighed og den oftest sete svaghed ved antologier er at skabe en sammenhængende linie mellem og gennemgående problemramme for de forskellige bidrag. 12 forfattere har bidraget til bogen med i alt 14 artikler, der imidlertid er særdeles vellykkede i deres helhed. Ambitionen med bogen har

været at give et tværfagligt bidrag til en bred forståelse af regionens konfliktfyldte udvikling. Bogen tilstræber ikke at lægge en specifik samfundsvidenskabelig ramme til grund eller at bidrage med stricte teoretiske analyser af de forskellige perspektiver. Tillige afstedkommer tværfagligheden, at bidragene er af meget forskellig og ujævn karakter, hvilket gør udfordringen til sammenhæng så meget desto større. Bogen lykkes imidlertid med en »common sense« deskriptiv empirisk diskussionsstil som gennemgående værktøj med at give et sammenhængende billede af regionens konfliktmønstre, hvis dynamikker afdækkes i et strategisk, kulturelt, religiøst og politisk perspektiv. Redaktørerne, der også selv har bidraget med artikler til antologien fortjener derfor meget stor ros for deres arbejde. Bogens afgørende styrke ligger helt afgjort i den mangefacetterede tematiske og analytiske tilgang, hvilket gør bogen særdeles anbefalelsesværdig for et meget bredt publikum.

Bogens indledende scene sættes af Søren Theisen og Torben Hansen, der giver en generel beskrivelse af regionens historiske udvikling og geografi. Forfatterne formår at give læserne et godt generelt indtryk af regionens dybt problematiske udvikling og introducerer rammen for de følgende bidrag, hvorfor artiklens til tider noget overfladiske og lidt fragmenterede karakter tilgives forfatterne.

De følgende fem bidrag sætter fokus på regionens etniske, kulturelle, demografiske og religiøse udvikling, hvor især Kaukasus' stærke etniske og nationale identiteter og regionens særegne politiske flade og decentrale tradition fremhæves som baggrund for et historisk fravær af stærke legitime centralmagter i særdeleshed i de sydkaukasiske statsdannelser. Særligt bør fremhæves Helen Krag's bidrag om etnicitet, kultur og identitet, der giver en meget kvalificeret diskussion om, hvorvidt en kaukasiske identitet overhovedet kan siges at eksistere, hvilket hun konkluderer i høj grad kan påstås. Dette skyldes i den kortere historie især de subjektivt forståede fællesbetingelser, som et objektivt sovjetisk pres på hele regionen afstedkom. Også Søren Theisens diskussion af demokrati og klankultur er tankevækkende. Søren Theisen påpeger bl.a., at den for Kaukasus særegne klanidentitet og loyalitet overfor dette fællesskab har politisk konstruktive træk, der i deres dynamik traditionelt også har virket konflikt-dæmpende modsat den almindelige forståelse af klanrivalisering som en især konfliktprovokerende dynamik.

Bogens følgende artikler om økonomiske omvæltninger i regionen efter Sovjetunionens sammenbrud og stormagtsspillet om olien er noget mindre kontroversielle og hører ikke til de bidrag, der bidrager mest med ny forståelse eller indsigt. Ikke desto mindre er artiklerne relevante og bidrager en udmærket generel geostrategisk forståelse.

Bogens afsluttende konfliktstudier af de sydkaukasiske konflikter er særdeles kvalificerede og i særdeleshed Ib Faurbys artikel om den tjetjenske tragedie er fremragende om end næsten ubærligt pessimistisk i sin skarpe argumentation og konklusion, der ikke lader meget håb tilbage for en kortsigtet løsning af konflikten.

Bogen sætter sig for at give et samlet billede af *hele* Kaukasusregionen, og betragter således både de nordkaukasiske republikker i den Russiske Føderation og de selvstændige sydkaukasiske stater, Armenien, Georgien og Azerbajdjan som en politisk, kulturel og strategisk helhed. Den afgørende tyngde i bogen ligger imidlertid på de sydkaukasiske stater i både et langt og et kort historisk perspektiv, der giver en fremragende forståelse af denne subregions kompleksitet. Med undtagelse af Ib Faurbys meget kvalificerede artikel om Tjetjenien og de tjetjenske konflikters strategiske betydning for hele regionen behandles Nordkaukasus kun i de mere generelle bidrag og synes derfor noget underrepræsenteret. Dette skæmmer dog ingenlunde det generelle indtryk af en meget læseværdig antologi om Kaukasusregionen, hvis mange konflikter og dynamikker bedst lader sig forstå i en helhed. Flere tidligere anmeldere har efterlyst et opsamlende og konkluderende kapitel, hvilket nærværende anmelder dog slet ikke kan se perspektivet i netop fordi styrken ligger i den tværfaglige tematiske tilgang, der uomgængeligt ville have som konsekvens, at en opsamling ville blive endog meget overfladisk og slet ikke kunne yde bidragene retfærdighed. Bogen er tillige skrevet i et sprog, der inviterer et meget bredt publikum. Bogens illustrationer er generelt ikke stærkt funktionelle og enkelte tekniske fejl har foranlediget, at førsteudgaven har måttet indlægges et rettellesblad, hvilket dog ikke skæmmer artiklernes lodighed og kvalitet. Bogen skal derfor anbefales til alle, der interesserer sig videnskabeligt eller politisk for regionen.

Ole Kværnø
Chef for Institut for Strategi
Forsvarsakademiet

**Af Bertel Heurlin, Kristian Søby Kristensen,
Mikkel Vedby Rasmussen og Sten Rynning**
NEW ROLES OF MILITARY FORCES

Dansk Institut for Internationale Studier
2003, 234 sider Pris: 125 kr.

Titlen »Nye roller for militære styrker« dækker naturligvis over et meget stort emne og forfatterne vælger da også i indledningen at fokusere på »Revolution in Military Affairs« konceptet (RMA) samt hvilke generelle konsekvenser dette har for de militære styrker i amerikansk allierede lande. Denne fokusering og instituttets danske tilhørsforhold vækker forventninger om, at man som læser får et indblik i, hvilke roller vores vestlige militære styrker fremover skal beskæftige sig med, med vægt på de mindre lande i USA's nærmeste samarbejdskreds. Her rynker man derfor mentalt på næsen, når man ser, at de to kapitler, der behandler konkrete militære udviklinger, dels behandler den nationale svenske udvikling, dels den skandinaviske maritime udvikling. Det synes et noget ulogisk valg af empiri at behandle en alliancefri nations udvikling i forhold til påvirkningen fra USA, idet Sverige reelt må vurderes at være langt fra inderkredsen for så vidt angår amerikansk samarbejde, samtidig med de for en alliancefri nation følgende indenrigspolitiske bindinger i forhold til det nationale forsvar. De skandinaviske søværn synes heller ikke at være et logisk valg at studere i forhold til den overordnede fokusering, da både Sverige og især Norge er meget bundet af stærke nationale maritime opgaver. Disse kapitlers analyser er velskrevne, men virker noget uinteressante i forhold til bogens fokus og bogens øvrige kapitler.

Bogens forfattere lægger ikke skjul på, at der er tale om en antologi, altså en række selvstændige artikler, der ikke nødvendigvis behandler emnet ud fra en overordnet stringent tilgang. Styrken ved dette er naturligvis, at bogens enkelte kapitler kan læses og anvendes som selvstændige artikler, men ulemper er den noget fragmenterede behandling af emnet og den manglende sammenkædning af de enkelte artiklers væsentlige punkter. Dette skyldes sandsynligvis en parallel skriveproces, hvor forfatterne af de senere kapitler ikke har haft mulighed for at bygge på de første kapitler. Herved efterlades læseren med en række spørgsmål, som en mere seriel skriveproces kunne have besvaret løbende i bogen, eksempelvis den logiske sammenligning mellem de moderne militære koncepter og den tyske »Blitzkrieg« doktrin el-

ler en mere entydig forståelse af RMA konceptet gennem hele bogen. Samtidig er bogen skrevet før Irak-krigen i 2003, hvilket gør den ude af stand til at relatere sine konklusioner i forhold til den seneste empiri, hvorved bogen fremstår noget uaktuel i forhold til den seneste konceptuelle udvikling.

Bogens samlede forfatterstab omfatter en bred vifte af danske, norske og svenske forskere. Det er dog bemærkelsesværdigt, at forfatterne ikke har fundet det relevant at medtage bidrag fra forskere med militær baggrund eller som minimum at underkaste bogen en korrekturlæsning fra et militært etablissement. Dette kunne sandsynligvis have bidraget til et noget mere nuanceret syn på de mere militærfaglige aspekter af bogen, eksempelvis forståelse af de militæroperative koncepter, sammenkædning af den militære udvikling samt ikke mindst moderne konflikters militære karakteristika. Der findes i bogen en del simplificeringer inden for disse områder, der medfører noget problematiske delkonklusioner, der som minimum kunne være blevet behandlet, så læseren blev efterladt med et mere fuldstændigt billede.

Bogen styrke er de teoretiske kapitler, hvor historiske, konceptuelle, politiske, økonomiske og juridiske aspekter behandles.

Bogens første kapitler behandler emnet ud fra et historisk og et konceptuelt perspektiv. Disse kapitler fremstår velskrevne og giver et godt overblik over emnet og det faktum, at RMA ikke er noget nyt, men rent faktisk godt kan være mere evolutionær end revolutionær. Den faglige kvalitet af især kapitel 2 kunne dog være højnet ved et noget bedre kendskab til de moderne militære koncepter, da det står klart, at forfatteren eksempelvis ikke har vurderet de grundlæggende parametre i anvendelsen af luftstridskræfter korrekt. De deraf følgende konklusioner synes derfor noget letkøbte og skæmmes generelt de ellers gode kapitler.

Analysen i kapitel 3 af sammenhængene mellem revolutioner inden for forskellige områder virker overbevisende og viser tydeligt, at militære kapabiliteter ikke kan eksistere isoleret, men er en del af og udvikles i samarbejde med det omkringliggende samfund.

Kapitel 4 er en god og meget overskuelig analyse af forholdene mellem USA og Europa i forbindelse med RMA. Forfatteren formår at sammenholde udviklin-

gen med de to væsensforskellige militære operationstyper, høj- og lavintensitet konflikter. Kapitlet fremkommer med en væsentlig konklusion i form af det europæiske dilemma: Skal vi følge USA's militære udvikling i fællesskab (EU) eller skal vi lade de enkelte europæiske lande udvikle sig inden for specialiserede områder i forhold til USA? Analysen skæmmes dog noget af en udtalt forudsætning om, at højintensitetskonflikter er lig konflikter a la Golfkrigen i 1991, samt en manglende analyse af, hvad Europa egentlig bevæger sig hen imod. Forfatteren synes at forudsætte, at når man ikke kan indsætte 100.000 soldater langt fra Europa, så kan man ikke løse højintensitetskonflikter.

Analysen i kapitel 7 af sammenhængene mellem krigsopfattelse og militærets evne til at transformere sig er udelukkende en analyse af amerikanske tilstande og kilder. Analysen synes derfor ikke umiddelbart at være i logisk sammenhæng med bogens valgte perspektiv. Analysen kan reelt sammenfattes med en manglende militær vilje til at acceptere andet end »rigtige« krigsopgaver. Grundlæggende synes analysen at have svært ved at skelne mellem det politisk-strategiske og det militær-strategiske niveau, da hovedparten af analysens kilder er politiske. Forfatteren anvender derudover en del relativt gamle og delvist forældede kilder, samtidig med at pensioneret General Wesley Clark bruges som den militære kilde i forbindelse med Kosovo konflikten. Dette synes noget problematisk, da Clark bevidst blev forbigået, da kommandoen over NATO's Kosovo indsatsen skulle fordeles. Samtidig kørte der en separat amerikansk indsats, som Clark ingen indsigt havde i. Derudover virker den nævnte bog, »Waging Modern War«, meget politiseret og præget af Clarks politiske ambitioner, der tydeligt kommer frem i den nuværende præsidentkampagne. Som minimum kunne man have forventet en afvejende kilde som f.eks. pensioneret General Michael Short, der var en af de reelle militære chefer under Kosovo konflikten. De forældede kilder bevirker, at analysen ikke medtager den mere fleksible militære opfattelse af sammenhængene mellem det militære og det politiske end-state, der har været udtrykt i militære kilder siden 1999 og som i dag er en integreret del af de vestlige militære koncepter.

Bogens afsluttende kapitel foretager med udgangspunkt i USA's krig mod terrorisme en analyse af, hvilke modstandere de højteknologiserede vestlige militære står overfor. Kapitlet er velskrevet og frem-

kommer med en af bogens væsentligste konklusioner, at den virkelige RMA måske består i, at krigen som væsen har ændret sig. Som læser kan man ærgre sig over, at dette kapitel kommer til slut, da denne meget grundlæggende konklusion ville have været rar at have i baghovedet i forbindelse med læsningen af de øvrige kapitler.

Antologien bør samlet opfattes som en række individuelle og velskrevne debatindlæg inden for emnet, men de noget unuancerede og til tider forældede analyser medfører dog, at antologien ikke bør stå alene i læserens forsøg på at forstå fremtidens roller for militæret.

Samlet set kan antologien dog anbefales til læsere, der ønsker en bred og tværfaglig indføring i emnet.

Henning Roland Andersen
Major Forsvarsakademiet

Birthe Hansen
Overmagt: USA og Europa i det 21. Århundrede
Viborg: Gyldendal, 2003 (301 sider)

En ny sikkerhedspolitik æra er oprundet, præget af USA's unikke magtposition, et vanskeligt transatlantisk forhold og nye, farlige trusler. Birthe Hansen giver i denne bog en oversigt over udviklingen. Analysens 16 kapitler løber stort set kronologisk, fra 1989 til i dag; dog fungerer visse kapitler – f.eks., om USA; missilforsvar; terrorisme – som tematiske afstikkere i kronologien. Birthe Hansens ambition er at skabe overblik og også at give et par gode råd til den vestlige verden: (a) »det hårde bagland skal bare være i orden« – hvilket vil sige, at politik skal understøttes af reelle, materielle kapaciteter; og (b) det vestlige forspring »skal bruges med omhu« – hvilket vil sige, at det er bedst, hvis de vestlige lande står sammen under amerikansk lederskab og forsvarer »den amerikanske verdensorden« (hhv. s. 293 og 301).

Birthe Hansen bekender altså utvetydigt kulør. Hun er neorealist, hvilket indenfor faget International Politik vil sige, groft sagt, at hun først tæller antallet af store magter og dernæst analyserer disse magters særlige kapaciteter. Tællearbejdet er begrænset: under den Kolde Krig havde vi to stormagter (bipolaritet); i dag har vi kun én (unipolaritet). Analysen af unipolens kapacitet er mere kompleks og involverer

en vurdering af USA's politiske historie og ambitioner, hvilket kommer i kapitel 2, og også en vurdering af USA's målsætninger på den internationale arena, hvilket kommer løbende i bogen.

Birthe Hansens forståelse af unipolaritet er bogens afgørende røde tråd. Abstrakt vil det sige, at unipolaritet har nogle spilleregler: unipolen er for stor til, at den kan balanceres; derfor vil udfordringer af unipolen bestå af uventede asymmetriske trusler (jf. 11. september); og unipolen må konstant balancere mellem minimalistisk og maksimalistisk engagement i vedligeholdelsen af verdensordenen. Jo mere unipolen gør, jo mere kan den udrette, men jo flere uvenner kan den også skabe sig (s. 23).

Konkret vil det sige, at vi skal forstå unipolariteten via USA. Og her bør vi være tilfredse, siger Birthe Hansen, for USA har »pæne værdier,« som vi i Vesten langt hen ad vejen deler. Dette fremgår af kapitel 1 men også konklusionen, hvor Birthe Hansen påpeger, at »gode statsmodeller« giver plads til »individet« og »individuel udfoldelse« (s. 301). Birthe Hansen blander her neorealisme og liberale idealer: hun kan godt lide liberalisme men mener, at dens idéer trives bedst, hvis én stor magt står i baggrunden og passer på dem. Og så er vi tilbage ved argumentet om, at Vestens forspring skal bruges med omhu, for ellers vil andre mindre gode eller ligefrem slemme stater tage over.

Man kan forholde sig til denne bog på to niveauer. På et øvre niveau kan man se den som en sikkerhedspolitisk redegørelse for den brede offentlighed. Bogen er let læselig, argumentet er flydende, forfatteren indrager mange vigtige internationale begivenheder uden at miste overblikket, situationen i Danmark indrages løbende, uden at dette forstyrrer det større billede, og, ikke mindst, applicerer teori på en enkel og forståelig måde. Bogen kan dermed anbefales til lænestolsdiplomat, som gerne vil have et overblik over international sikkerhedspolitik, samt akademikere, som søger at udforske neorealismen.

På et andet niveau kommer vi ind i argumentets infrastruktur, og her er bogen mindre stærk. Birthe Hansen accepterer i den grad USA's lederskab som en præmis, at neorealismens åbenhed overfor ændringer i polaritet lukkes. Nogle af bogens konklusioner og observationer leder tankerne hen imod den unipolære ideologi, som har præget visse politiske miljøer i USA siden 1989, og som er en udløber af Reagan-ti-

den. Det er synd, for analysen tenderer til at blive politiserende og fanger simpelthen ikke det udbredte »pluralistiske« paradigme, som dyrkes i flere europæiske lande samt næsten resten af verden, ikke mindst i Rusland, Kina, og Indien.

Nu kunne man affærdige pluralismen med, at verden de facto ikke er »multipolær,« hvilket strengt taget er rigtigt, for der findes ikke andre »poler« på størrelse med USA. Men man behøver ikke at kigge lang tid på situationen i Irak og Afghanistan, forhandlingerne om Iran og Nordkorea samt udviklingen i NATO for at se, at USA, deres store magt til trods, har brug for andre landes assistance. Det er dette faktum, som gør den politiske pluralisme til en analytisk hjørnesteen: på kort sigt gør den det umuligt for USA at være stringent unipolaristisk og på lang sigt vil den føre til multipolaritet.

Spændingen mellem unipolaritet og pluralisme (bag hvilken lurer det multipolære spøgelse) er central i international sikkerhedspolitik. Den spænding, og de internationale konsekvenser heraf, får Birthe Hansen imidlertid ikke med i bogen: i stedet lægger hun sig så tæt op ad en normativ forståelse af unipolaritet, at hun falder i ét med partisanerne for »pax americana.« Illustrationer og konsekvenser følger.

Folkene omkring George W. Bush omtales positivt i kapitel 1, hvor de krediteres for at have været »særlig bekymrede« for terrortruslen i de sidste 10 år og for at stå »parate med konkrete svar på truslen« (s. 13). Richard Clarke, tidligere terror ekspert for både Clinton og Bush, har sagt det modsatte, nemlig at Clinton tog terrorisme mere seriøst end Bush. Men når Birthe Hansen nævner Bill Clintons indsats på området, så sker det med henvisning til, at Clinton »under Lewinskysagen« afsatte penge til at bekæmpe international terrorisme: man undrer sig over denne pludselige reference til en sex-skandale, hvis ikke det er for at nedgøre personen. Samtidig får vi at vide, at »uanset hvad man mener om den neokonservative strømning«, så har den peget på en »række alvorlige mellemøstlige problemer« (s. 152-53).

George W. Bush knyttes ikke til sex men til angrebet d. 11. september, som var en »personlig prøvelse« for ham (s. 160), og hvis USA gik alene i krig, så var det fordi, at NATO – altså europæerne – »manglede udrykningsberedskab«, havde langsomme beslutningsprocesser, og at der »var for mange kokke« (s. 106-

107). Denne vurdering af NATO's kapacitet svarer til Donald Rumsfelds, men hans analyse er kontroversiel, også i akademiske miljøer. Samtidig er ingen i tvivl om, at Rumsfeld har en politisk dagsorden for Alliancen, når han stiller tingene op på denne måde. Endelig kan man også nævne, at forfatteren sammenligner Bush's offensive sikkerhedspolitik med Ronald Reagans (s. 281-282), og selvom forfatteren peger på, at begge præsidenter havde problemer, så er det fristende at sige, at sammenligningen i visse politiske miljøer er populær: hvis Reagan kunne vinde den Kolde Krig, problemer til trods, så kan Bush måske vinde krigen mod terror.

Clinton sættes som bekendt under Lewinsky's skygge, hvilket også kommer til udtryk i titlen på kapitlet dedikeret til hans embede: »Clinton samarbejdede – og havde tid til sjov« (kapitel 5). Det er vel underforstået, at andre er mere seriøse. Clinton får ganske vist kredit for hans økonomiske politik, som førte til overskud på statens budget og en længerevarende vækstperiode i amerikansk økonomi (s. 94), men man er ikke i tvivl om, at i de hårde spørgsmål om sikkerhed har andre mere seriøse politikere som George W. Bush gjort det bedre. Også selvom at Birthe Hansen ret tidligt i bogen skriver, at USA »først og fremmest skal udvikle sin politiske kompetence« (s. 52) – en pointe der gælder både Clinton og Bush.

Konsekvensen af denne normative forståelse af unipolaritet er, at Birthe Hansen overser, i hvilken grad begge præsidenter dedikerede sig til amerikansk lederskab og unipolaritet som en global fremtid. Clinton var en ligeså integreret del af det »nye amerikanske århundrede« – unipolariteten – som Bush er det: den store forskel mellem dem er, at Clinton definerede sin vision økonomisk, mens Bush's vision overvejende er militær, men forskellen er sekundær og i høj grad et udslag af den tid, de regerede (regerer) over: 11. september skete trods alt, mens Bush var præsident, og angrebet kan ikke sidestilles med krisen i Haiti i 1994.

Konsekvensen er videre, i et amerikansk-europæisk perspektiv, at analysen ikke får fat i USA's vedvarende problemer med at få formuleret en egentlig vision for, hvordan Europa i højere grad kan stå på egne ben sikkerhedspolitisk. Clinton appellerede til fælles værdier men holdt benhårdt på NATO's primat – vis-à-vis EU men også Rusland – og i den udstrækning europæerne fik en sikkerhedspolitisk søjle, så var det i form af »identitet« (jf. ESDI) og ikke politik. Da europæerne endelig artikulerede en politik (jf. EU's ESDP) satte Madelaine Albright hegnspele i i form af hendes tre D'er (*no de-coupling; no discrimination; no duplication*). Det samme mønster ser vi under Bush: NATO fremhæves overfor både EU og Rusland, og europæiske ambitioner mødes med slet skjult foragt, som når Rumsfeld hævder, at det at gå i krig med Frankrig, er som at gå på andejagt med en harmonika, eller når han sidestiller Tyskland med Libyen og Cuba.

Forholdet mellem USA og Europa: Vestens fremtid som en helhed; og Vestens evne til at imødegå nye trusler – disse spørgsmål kan kun vurderes i lyset af spændingen mellem det unipolære projekt og den politiske pluralisme, som kendetegner Vesten i dag. Hvis neorealismen skal gøre sig håb om at levere den analytiske vare, så må teorien frigøre sig fra sin politiske modpart, den politiske bevægelse omkring Bush, og engagere sig i en analyse af den øvrige verdens politiske projekter. Jeg tror ikke, at neorealismen qua sin strukturelle og materielle forståelse af international politik kan løfte opgaven, men jeg vil se frem til at læse neorealisterne forsøg herpå, og jeg vil imødesee debatten.

Sten Rynning
Lektor
Institut for Statskundskab
Syddansk Universitet

ALTINGET.DK
ALTING OM POLITIK ALTID

Politisk interesseret?

Læs netavisen Altinget.dk

Netavisen www.Altinget.dk med redaktion på Christianborg udgiver uvildige meningsmålinger, analyser, portrætter, nyheder og pressemeddelelser om partierne og Folketinget. Målgruppe: Politikere, embedsmænd, forskere, informationsansvarlige, journalister, biblioteker og andre med særlig interesse for dansk folkestyre.

Ugentligt nyhedsbrev. Anbefales af politikere fra alle partier.

Personligt abonnement 2.000 kr. årligt incl. moms.

Mulighed for kollektiv aftale til institutioner mv.

Besøg www.altinget.dk eller ring 33 37 58 95

Ny bog med politiske citater og tekster

Peter Nedergaard

Politik er som at ride på en tiger

Citater og tekster om politik på dansk og engelsk

Politiske citater fra Konrad Adenauer til Jeppe Aakjær.

Fra Aristoteles til Anders Fogh Rasmussen

518 sider – 390 kr.

Kan bestilles på www.Underskoven.dk

Privatforlaget www.underskoven.dk

»Det politiske Danmark har fået en citat-Bibel, som vil blive stående i årene fremover.«

www.Altinget.dk